

Äldre med annuitetslån – Nedsättning

Vi gör studier möjligt.

CSN, rapport 2019:9

Äldre med annuitetslån - Nedsättning

Centrala studiestödsnämnden (CSN) 2019

Producent CSN, Enheten Kunskap om studiestödet
851 82 Sundsvall
060-18 60 00

Kontaktperson Hanna Rösth
Hanna.rosth@csn.se

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	5
Metod, population och definitioner	5
Bakgrund.....	6
Trygghetsregler för de som har svårt att betala	6
Äldre har oftare betalningsproblem.....	6
Vilka är låntagarna som är 50 år eller äldre?	6
Resultat	8
3 600 låntagare över 50 år ansökte om nedsättning	8
En av tre med skuld över 200 000 kronor söker nedsättning	9
Årsbeloppets storlek påverkar	10
Låntagare med flera lån söker oftare nedsättning.....	10
De flesta som ansöker om nedsättning blir beviljade	11
Vanligare med bifall bland äldre i de högre inkomstintervallen	12
Äldre får oftare delvis nedsättning	13
Nedsättning gör att årsbeloppen förändras mycket under året	13
Hur betalar de som får nedsättning?	15
För de äldre låntagarna ökar återbetalningsgraden när årsbeloppet sätts ned... ..	15
Nedsättning påverkar betalningen mer bland de äldre låntagarna.....	16
Efterkontroll av inkomster	17
Hur betalar de som ansökt men som inte får nedsättning?	18
Mindre vanligt att äldre betalar efter avslag	18
Högre andel äldre får påminnelser efter avslag	19
Kvinnor över 50 år får oftare kronofogdekrav efter avslag	19
Endast ett fåtal får nedsättning med hänsyn till synnerliga skäl.....	19
Slutsatser	20
Äldre får bättre betalningsförmåga när årsbeloppet sätts ned	20
Äldre låntagare har svårare att betala efter avslag	20
Få som söker nedsättning men de flesta som söker beviljas.....	21
Referenser.....	22

Sammanfattning

Låntagare som har svårt att betala sitt årsbelopp kan ansöka om att få betala mindre, så kallad nedsättning. Nedsättningsreglerna för annuitetslånet skiljer sig något åt mellan låntagare under respektive över 50 år. Från och med det år då låntagaren fyller 50 kan årsbeloppet sättas ned till 7 procent av låntagarens beräknade sammanlagda årsinkomst före skatt, för låntagare under 50 år sätts årsbeloppet istället ned till 5 procent av den beräknade årsinkomsten.¹ Vi vet förhållandevis lite om hur återbetalningsreglerna för annuitetslånet fungerar för äldre låntagare och hur dessa låntagare betalar på sina lån. Vi vill därför undersöka hur nedsättningsreglerna fungerar för låntagare som är över 50 år.

De äldsta låntagarna söker oftare nedsättning

Av låntagarna som var 50 år eller äldre ansökte knappt 7 procent om nedsättning med hänsyn till sin inkomst för 2017. Bland samtliga låntagare var andelen 6 procent. Andelen som ansöker är högst bland de låntagare som är minst 60 år. I denna åldersgrupp ansökte 14 procent om nedsättning med hänsyn till sin inkomst för år 2017. De flesta som ansöker får sitt årsbelopp nedsatt. Andelen var ungefär lika stor bland låntagarna över 50 år (83 procent) som bland samtliga låntagare (82 procent). Det är något vanligare att män får årsbeloppet nedsatt än att kvinnor får det. Av de äldre låntagare som fick bifall på sin ansökan om nedsättning fick 36 procent hel nedsättning, medan 64 procent fick delvis nedsättning. Bland samtliga låntagare som fick nedsättning var det istället nära hälften, 48 procent, som fick hel nedsättning.

Äldre låntagare betalar bättre efter att de fått nedsättning

Andelen inbetalt av debiterat belopp är högre för de äldre låntagare som fått nedsättning än för gruppen äldre låntagare som helhet. Bland samtliga låntagare, oavsett ålder, är trenden den omvända. Återbetalningsgraden är lägre bland samtliga låntagare som fått årsbeloppet nedsatt, än bland samtliga låntagare generellt. Samma trend framgår för kronofogdekrav. Bland äldre låntagare som fått nedsättning är andelen som fått belopp överförda till Kronofogden lägre, än bland samtliga i samma åldersgrupp. Förhållandet är det omvända för samtliga låntagare. Dessa faktorer tyder på att nedsättning har större effekt för att minska betalningsproblemen för äldre låntagare än för samtliga låntagare generellt.

Att inte bli beviljad nedsättning verkar ha störst påverkan på betalningen för kvinnor i den äldre låntagargruppen. Bland de äldre låntagarna som fick avslag 2017 hade kvinnor bland annat lägre återbetalningsgrad och oftare kronofogdekrav, jämfört med män. Förhållandet är det omvända bland samtliga låntagare med avslag, och bland alla låntagare som är över 50 år.

¹ Från och med det år låntagaren fyller 50 år ska även eventuell förmögenhet som låntagaren har räknas med.

Inledning

Annuitetslånet infördes 2001 i samband med en större studiestödsreform. Ett syfte med reformen var att öka förutsättningarna för att alla lån skulle betalas tillbaka. Studiestödssystemet skulle vara stabilt över tid och den enskilde låntagarens ansvar skulle bli tydligare. Annuitetslånet innehåller också trygghetsregler för att låntagarna inte ska belastas över sin betalningsförmåga.

Låntagare som har svårt att betala sitt årsbelopp kan ansöka om att få betala mindre, så kallad nedsättning. Nedsättningsreglerna för annuitetslånet skiljer sig något åt mellan låntagare under respektive över 50 år. Från och med det år då låntagaren fyller 50 kan årsbeloppet sättas ned till 7 procent av låntagarens beräknade sammanlagda årsinkomst före skatt, för låntagare under 50 år sätts årsbeloppet istället ned till 5 procent av den beräknade årsinkomsten.²

Vi vet förhållandevis lite om hur återbetalningsreglerna för annuitetslånet fungerar för äldre låntagare och hur dessa låntagare betalar på sina lån. Vi vill därför undersöka hur nedsättningsreglerna fungerar för låntagare som är över 50 år.

- Hur fungerar trygghetsregeln som innebär att låntagare som är 50 år eller äldre kan få årsbeloppet nedsatt till 7 procent av sin inkomst?
 - I vilken utsträckning söker låntagare som är 50 år eller äldre nedsättning?
 - Vilka söker nedsättning och vilka får nedsättning?
 - Hur betalar de som får nedsättning?
 - Hur betalar de som *inte* får nedsättning?

Metod, population och definitioner

Populationen består av de låntagare som skulle fylla minst 50 år under 2017, det vill säga personer födda 1967 eller tidigare, och som ansökt om att få nedsatt årsbelopp på sitt annuitetslån för 2017. Dessa 3 600 personer jämförs främst med samtliga låntagare som sökt nedsättning på sina annuitetslån under 2017, 60 200 personer. Data på individnivå har tagits fram från CSN:s egna datalager³ för båda dessa grupper. Uppgift om sysselsättning har hämtats från SCB.⁴

I denna rapport refererar vi till ”äldre låntagare”. Med detta avses i detta fall de låntagare som är födda 1967 eller tidigare. För enkelhetens skull skriver vi ”låntagare som är 50 år eller äldre” eller ”låntagare som är minst 50 år” vilket då också omfattar de som ska fylla 50 år under det aktuella året. Med ”samtliga låntagare” menas samtliga låntagare med annuitetslån om inget annat framgår.

² Från och med det år låntagaren fyller 50 år ska även eventuell förmögenhet låntagaren har räknas med.

³ Som bygger på uppgifter från Studiestödets informationssystem, Stis.

⁴ SCB:s register RAKS (Registerbaserad aktivitetsstatistik) som visar sysselsättning för år 2017.

Bakgrund

Trygghetsregler för de som har svårt att betala

Återbetalningen av annuitetslånet är enligt huvudregeln relaterad till skuldens storlek och hur lång tid låntagaren har på sig att betala tillbaka. Lånet och ränta ska betalas med ett visst belopp varje år. Detta belopp kallas för årsbelopp. För att låntagaren inte ska belastas över sin betalningsförmåga finns möjlighet att få årsbeloppet nedsatt i vissa fall. Det gäller bland annat om låntagaren studerar och får nya studiemedel, har en jämförelsevis låg inkomst eller har så kallade synnerliga skäl.

En låntagare som har svårt att betala med hänsyn till sin inkomst kan ansöka om att få årsbeloppet nedsatt under betalningsåret. Bedömningen grundar sig på låntagarens beräknade inkomst av tjänst, näringsverksamhet och kapital för betalningsåret. Årsbeloppet kan sättas ned till 5 procent av den sammanlagda inkomsten till och med det år låntagaren fyller 49 år och därefter till 7 procent. Från och med det år låntagaren fyller 50 år ska även eventuell förmögenhet som låntagaren har räknas med.

Totalt hade 49 300 personer nedsatt årsbelopp med hänsyn till inkomst vid utgången av 2017. Av dessa var cirka 3 000 personer över 50 år.

Äldre har oftare betalningsproblem

CSN:s tidigare utredningar har visat att ålder är en av de faktorer som samvarierar med återbetalningen. Sannolikheten för missköta betalningar ökar med låntagarnas stigande ålder. Att ålder inverkar på återbetalningen kan exempelvis bero på att äldre ofta har större ekonomiska åtaganden än yngre. Sambandet mellan ålder och sannolikheten för missköta betalningar framgår även när man kontrollerat för låntagarnas inkomster.⁵

Vilka är låntagarna som är 50 år eller äldre?

Vid ingången av 2017 hade 975 700 personer lånetypen annuitetslån. Av dessa var knappt 55 000 låntagare 50 år eller äldre. Av låntagarna som var minst 50 år var 70 procent kvinnor och 30 procent män. Det innebär att kvinnor är överrepresenterade i den här gruppen jämfört med samtliga låntagare med annuitetslån, där fördelningen 2017 var 58 procent kvinnor och 42 procent män. Av de äldre låntagarna var det 97 procent som bodde i Sverige under år 2017. Detta var en marginellt högre andel än bland samtliga låntagare, där 96 procent bodde i Sverige.

Nära tre fjärdedelar av låntagarna som var minst 50 år gamla hade en återstående skuld under 100 000 kronor år 2017. Bland samtliga låntagare var det mindre än hälften som hade en skuld under 100 000 kronor.

Äldre låntagare har oftast kortare återbetalningstid kvar jämfört med yngre låntagare. Detta leder till att det är vanligare att äldre låntagare har högre årsbelopp. Av de låntagare som var 50 år eller äldre hade exempelvis 20 procent ett ursprungligt

⁵ CSN (2017), *Inbetalningar av studielån från låntagare bosatta utomlands*, s. 35

årsbelopp⁶ för 2017 som var över 15 000 kronor. Bland samtliga låntagare hade endast 5 procent ett årsbelopp för 2017 som var över 15 000 kronor.

Av de låntagare som var minst 50 år hade 82 procent förvärvsarbete⁷ som huvudsaklig inkomstkälla. Motsvarande andel bland samtliga låntagare var 84 procent. Andelen som förvärvsarbetar sjunker dock med stigande ålder, och bland de låntagare som var 60 år eller äldre var andelen som hade sin huvudsakliga inkomst från förvärvsarbete 58 procent under 2017.

För inkomståret 2017 hade 79 procent av de äldre låntagarna som var bosatta i Sverige en sammanlagd inkomst över 200 000 kronor, medan 5 procent helt saknade beskattningsbar inkomst. Statistik från SCB visar att de genomsnittliga inkomsterna ökar till och med intervallet 46-49 år, och därefter minskar igen.⁸ Av de låntagare som var minst 60 år under 2017 var det 55 procent vars inkomst var över 200 000 kronor och det var drygt 12 procent i åldersgruppen som helt sakade inkomst. Bland samtliga låntagare bosatta i Sverige hade 77 procent en årsinkomst för 2017 över 200 000 kronor och det var 4 procent som helt saknade inkomst.

⁶ Det årsbelopp låntagaren debiteras vid ingången av betalningsåret.

⁷ Uppgift om huvudsaklig inkomstkälla har hämtats från SCB:s register RAKS (Registerbaserad aktivitetsstatistik). Enbart låntagare bosatta i Sverige ingår här.

⁸ SCB, Sammanräknad förvärvsinkomst för boende i Sverige den 31/12 resp år (antal personer, medel- och medianinkomst samt totalsumma) efter region, kön, ålder och inkomstklass. År 1991 - 2017

Resultat

3 600 låntagare över 50 år ansökte om nedsättning

Av låntagarna som var 50 år eller äldre ansökte knappt 7 procent om nedsättning med hänsyn till inkomst för 2017. Bland kvinnor var andelen 6 procent och bland män var andelen närmare 8 procent. Bland samtliga låntagare var andelen 6 procent bland både kvinnor och män. Totalt ansökte 3 600 låntagare över 50 år om nedsättning år 2017, och hela 83 procent av dem fick sina årsbelopp nedsatta.

Andelen som ansöker om nedsättning är högst bland de låntagare som är minst 60 år. I denna åldersgrupp ansökte 14 procent om nedsättning med hänsyn till sin inkomst för år 2017.

Tabell. Andel låntagare som ansökte om nedsättning med hänsyn till inkomst år 2017, fördelat på åldersintervall och kön.

Åldersintervall	Kvinnor	Män	Totalt
Upp till 29 år	10 %	10 %	10 %
30 – 39 år	5 %	4 %	5 %
40 – 49 år	5 %	4 %	5 %
50 – 59 år	6 %	7 %	6 %
60 år och uppåt	15 %	12 %	14 %
Totalt	6 %	6 %	6 %

Hur stor andel som ansöker om nedsättning skiljer lite beroende på låntagarnas bosättning. Nära 14 procent av de äldre låntagarna som var bosatta utomlands ansökte om nedsättning, medan motsvarande andel bland dem som var bosatta i Sverige var 6 procent. I gruppen samtliga låntagare var andelarna 10 respektive 6 procent. Att fler utlandsbosatta låntagare ansöker om nedsättning kan bero på att de ofta har högre skulder och därmed också högre årsbelopp, än låntagare bosatta i Sverige.

Bland låntagarna som var 50 år eller äldre ansökte de vars högsta utbildningsnivå är på grundskolenivå något oftare om nedsättning (8 procent) jämfört med låntagare som har studerat på gymnasial eller eftergymnasial nivå (7 procent). Bland samtliga låntagare var skillnaderna större. Nästan 13 procent av de som studerat på högst

grundskolenivå och 11 procent av de som studerat på högst gymnasial nivå ansökte om nedsättning med hänsyn till sina inkomster. Motsvarande andel bland de som studerat på eftergymnasial nivå var drygt 5 procent.

Det finns också skillnader mellan gruppen som var 50 år eller äldre och samtliga låntagare när det gäller antalet veckor man har studerat med studiemedel. Bland de äldre låntagarna var det vanligare att ansöka om nedsättning om man har studerat med studiemedel i minst 200 veckor, medan det i gruppen samtliga låntagare var vanligare att ansöka om nedsättning om man har fått studiemedel i färre än 80 veckor.

Låntagare vars huvudsakliga inkomstkälla⁹ är förvärvsarbete är de som i lägst utsträckning ansöker om nedsättning. Andelen var 4 procent bland både låntagare som var minst 50 år och bland samtliga låntagare år 2017. Däremot var det vanligare att låntagare som var minst 60 år och förvärvsarbetade ansökte om nedsättning.

Bland låntagare som var arbetslösa ansökte 23 procent om nedsättning, av de som var minst 50 år. Motsvarande andel bland samtliga låntagare var 21 procent.

En av tre med skuld över 200 000 kronor söker nedsättning

Det är främst låntagare med högre skulder som ansöker om nedsättning. Detta är särskilt framträdande bland de äldre låntagarna. År 2017 ansökte en tredjedel av alla låntagare som var minst 50 år gamla och hade en skuld som översteg 200 000 kronor om att få betala mindre med hänsyn till sina inkomster. Bland samtliga låntagare med skuld över 200 000 kronor ansökte var tionde person om nedsättning.

Tabell. Andel låntagare som ansökte om nedsättning 2017 fördelat på skuldstorlek.

Skuldstorlek	50 år eller äldre	Samtliga
-24 999	3 %	5 %
25 000-49 999	5 %	7 %
50 000-99 999	4 %	6 %
100 000-199 999	9 %	4 %
200 000-	33 %	10 %

Däremot är det en något lägre andel av de äldre låntagarna med skulder inom de lägre intervallen som ansöker om nedsättning jämfört med samtliga låntagare med motsvarande skulder.

⁹ Uppgift om huvudsaklig inkomstkälla har hämtats från SCB:s register RAKS (Registerbaserad aktivitetsstatistik). Enbart låntagare bosatta i Sverige ingår här.

Årsbeloppets storlek påverkar

Även storleken på det ursprungliga årsbeloppet påverkar andelen låntagare som ansöker om nedsättning. Årsbeloppets storlek är det som avgör hur betungande återbetalningen blir i praktiken. Låntagare med höga årsbelopp söker i högre utsträckning nedsättning. Detta gäller både för de låntagare som är 50 år eller äldre och för samtliga låntagare. Det är dock vanligare att låntagare som är minst 50 år har höga årsbelopp.

Tabell. Andel låntagare som sökt nedsättning 2017 fördelat på ursprungligt årsbelopp.

Ursprungligt årsbelopp, intervall	50 år eller äldre	Samtliga
1-4 999	2 %	2 %
5 000- 9 999	2 %	5 %
10 000-14 999	4 %	8 %
15 000-19 999	8 %	18 %
20 000-39 999	26 %	33 %
40 000-	61 %	59 %

Det var nära en fjärdedel av låntagarna över 50 år som hade ett ursprungligt årsbelopp på mer än 40 000 kronor år 2017, av dessa sökte 61 procent nedsättning. Bland samtliga låntagare var det 3 procent som hade ett ursprungligt årsbelopp över 40 000 kronor och det var 59 procent av dessa som ansökte om nedsättning.

Låntagare med flera lån söker oftare nedsättning

Det är vanligare att låntagare som har flera lån ansöker om nedsättning, än att låntagare som bara har ett lån gör det. Som vi beskrivit ovan söker de äldre låntagarna som endast har annuitetslån nedsättning i ungefär samma utsträckning som samtliga låntagare med samma lånetyp. Andelen som ansöker om nedsättning bland de som har minst två lån olika lån hos CSN är däremot högre i gruppen låntagare som är minst 50 år än bland samtliga låntagare. En förklaring till detta kan vara att det är vanligare bland de äldre låntagarna att ha mer än en lånetyp. År 2017 hade 21 procent av de äldre låntagarna minst två lån att betala till CSN, medan andelen var 8 procent bland samtliga låntagare. Låntagare som har mer än en lånetyp får i regel mer än ett årsbelopp för varje betalningsår, vilket riskerar att göra det svårare att klara återbetalningen och därmed öka behovet av att få nedsättning.

Om ett årsbelopp sätts ned med hänsyn till låntagarens beräknade inkomst görs en efterkontroll av den faktiska inkomsten två år senare. Om det visar sig att låntagaren hade en högre inkomst än vad denne uppgav i sin ansökan får låntagaren ett så kallat resterande slutligt årsbelopp. Det resterande slutliga årsbeloppet ska betalas parallellt

med ett nytt årsbelopp det år efterkontrollen görs. CSN har i en tidigare rapport konstaterat att låntagare som får ett resterande slutligt årsbelopp får svårare att klara betalningen, både betalningen av det ordinarie årsbeloppet och betalningen av det resterande slutliga årsbeloppet.¹⁰

Andelen som ansökte om nedsättning för 2017 var markant högre bland låntagare som fått ett resterande slutligt årsbelopp för 2015. Nära 58 procent av låntagare som var minst 50 år och hade ett resterande slutligt årsbelopp ansökte om nedsättning, medan 5 procent av dem i samma åldersgrupp som *inte* hade ett resterande slutligt årsbelopp ansökte. Detta tyder på att många låntagare har långvariga betalningsproblem, då de söker nedsättning på grund av att de har svårt att betala, får ett resterande slutligt årsbelopp vid efterkontrollen och då får ännu svårare att betala.

De flesta som ansöker om nedsättning blir beviljade

De flesta som ansöker om nedsättning med hänsyn till sin inkomst får sitt årsbelopp nedsatt. Andelen var ungefär lika stor bland låntagarna över 50 år (83 procent) som bland samtliga låntagare (82 procent).

Det är något vanligare att män får årsbeloppet nedsatt än att kvinnor får det. Bland de äldre låntagarna fick 85 procent av männen som sökt nedsättning år 2017 bifall, jämfört med 82 procent av kvinnorna. Motsvarande andelar bland samtliga låntagare var 85 respektive 80 procent.

Skillnaderna i nedsättningsreglerna gör dock att de äldre låntagarna inte får nedsättning lika ofta som övriga låntagare inom samma årsbeloppsintervall. Detta framgår främst inom de lägre årsbeloppsintervallen.

Tabell. Andel av de som ansöker om nedsättning som blir beviljade nedsättning fördelat efter intervall för ursprungligt årsbelopp 2017

Ursprungligt årsbelopp, intervall	50 år eller äldre	Samtliga
1-4 999	41 %	58 %
5 000- 9 999	50 %	75 %
10 000-14 999	74 %	87 %
15 000-19 999	89 %	95 %
20 000-39 999	96 %	98 %
40 000-	98 %	98 %

¹⁰ CSN (2018), *Resterande slutliga årsbelopp - En genomlysning*, s. 20

Andelarna med bifall i gruppen samtliga låntagare var högre för varje årsbeloppsintervall år 2017, jämfört med andelarna med bifall bland de äldre låntagarna. Totalt var det dock något lägre andel som fick bifall bland samtliga låntagare än bland de som var minst 50 år. Detta beror på att en högre andel äldre hade höga årsbelopp, och den högre bifallsfrekvensen för dem med höga årsbelopp drar upp den totala andelen med bifall för de låntagare som var 50 år eller äldre.

Vanligare med bifall bland äldre i de högre inkomstintervallen

Äldre låntagare med inkomster under 150 000 kronor beviljas nedsättning i lägre utsträckning än samtliga låntagare med motsvarande inkomster. Detta speglar att rätten till nedsättning beräknas utifrån en högre andel av årsinkomsten för denna grupp än för huvuddelen av alla låntagare.

Tabell. Andel av de som ansöker om nedsättning som blir beviljade nedsättning fördelat efter intervall för inkomst 2017¹¹

Inkomstintervall	50 år eller äldre	Samtliga
Saknar inkomst	98 %	98 %
1-49 999	96 %	98 %
50 000-99 999	87 %	96 %
100 000-149 999	81 %	87 %
150 000-199 999	76 %	74 %
200 000-299 999	73 %	60 %
300 000-399 999	77 %	52 %
400 000-	77 %	56 %

Vid årsinkomst från 150 000 kronor och uppåt är förhållandet det omvända. Det är vanligare att beviljas nedsättning trots att man har inkomst inom de högre intervallen inom gruppen som är minst 50 år än bland samtliga låntagare. Bland de låntagare som var minst 50 år, var bosatta i Sverige och som sökte nedsättning med hänsyn till inkomst var det 42 procent, 1 430 personer, som hade en årsinkomst över 150 000 kronor för 2017 och som ändå beviljades nedsättning. Motsvarande andel bland samtliga låntagare var 26 procent. Detta förklaras främst av att de äldre låntagarna oftare har höga årsbelopp och därmed oftare kan ha rätt till nedsättning, trots att nedsättningen beräknas utifrån en högre andel av årsinkomsten för denna grupp. Till exempel var det 77 procent av de äldre låntagarna som sökte nedsättning och hade en

¹¹ Inkomstintervallen avser låntagarnas faktiska inkomster, i Sverige, enligt de uppgifter CSN fått från Skatteverket. Låntagarna kan själva ha angett en annan beräknad inkomst i sin ansökan om nedsättning.

årsinkomst på mer än 400 000 kronor som fick årsbeloppet nedsatt år 2017, att jämföra med 56 procent av samtliga låntagare med motsvarande inkomst.

Äldre får oftare delvis nedsättning

Av de äldre låntagare som hade årsbeloppet nedsatt vid utgången av 2017 hade 36 procent hel nedsättning och 64 procent hade delvis nedsättning. Bland samtliga låntagare som fick nedsättning var det istället nära hälften, 48 procent, som fick hel nedsättning.

Tabell. Andel av de som ansökt om nedsättning som fått årsbeloppet för 2017 helt respektive delvis nedsatt med hänsyn till inkomst.

Åldersintervall	Helt bifall	Delvis bifall
Upp till 29 år	45 %	38 %
30 – 39 år	36 %	47 %
40 – 49 år	34 %	43 %
50 – 59 år	30 %	52 %
60 år och uppåt	30 %	64 %
Totalt	39 %	43 %

Andelen som får hel nedsättning av årsbeloppet är högre i de lägre åldersintervallen, medan de äldre låntagarna i högre utsträckning får delvis nedsättning. Eftersom rätten till nedsättning beräknas utifrån en högre andel av årsinkomsten för de låntagare som är 50 år eller äldre behöver de ha en lägre årsinkomst för att få hel nedsättning, samtidigt som de oftare har högre ursprungliga årsbelopp än yngre låntagare. Detta leder till att de i högre utsträckning får årsbeloppet delvis nedsatt.

Nedsättning gör att årsbeloppen förändras mycket under året

Årsbeloppens storlek förändras kraftigt under året när låntagare får nedsättning. Totalt minskade det debiterade beloppet med drygt 1,1 miljarder kronor på grund av nedsättning år 2017.¹² De äldre låntagare som fick nedsättning år 2017 hade i huvudsak höga årsbelopp vid årets början, 61 procent hade ursprungliga årsbelopp över 20 000 kronor. I gruppen samtliga låntagare som fick nedsättning var det inte alls lika vanligt att ha så höga årsbelopp, i denna grupp hade endast 16 procent årsbelopp över 20 000 kronor vid ingången av året.

¹² CSN (2018), *Studiestödet 2017*, s. 125

Tabell. Ursprungligt årsbelopp¹³ och aktuellt årsbelopp¹⁴ för år 2017, för de låntagare som hade årsbeloppet nedsatt med hänsyn till inkomst i december 2017.

	50 år eller äldre		Samtliga låntagare	
	Ursprungligt årsbelopp (per 1 januari)	Aktuellt årsbelopp (per 31 december)	Ursprungligt årsbelopp (per 1 januari)	Aktuellt årsbelopp (per 31 december)
0	-	36 %	-	48 %
1-4 999	1 %	12 %	0 %	27 %
5 000 - 9 999	11 %	18 %	52 %	16 %
10 000-14 999	14 %	17 %	22 %	5 %
15 000-19 999	14 %	9 %	10 %	2 %
20 000-39 999	37 %	8 %	13 %	1 %
40 000+	24 %	0 %	3 %	0 %

Bland de äldre låntagare som fick nedsättning var det 36 procent som inte fick något årsbelopp alls kvar att betala. Andelen med årsbelopp över 40 000 kronor hade sjunkit till 0,1 procent vid årets slut. Motsvarande andelar bland samtliga låntagare med nedsättning var 48 procent och 0 procent.

De äldre låntagarna som fick nedsättning hade ett betydligt högre årsbelopp vid årets början, jämfört med samtliga låntagare som fick nedsättning. Som beskrivits ovan är det dock en högre andel i gruppen samtliga låntagare som fått sitt årsbelopp för 2017 nedsatt hela vägen till 0 kronor. Detta skulle kunna bero på regelverkets utformning, år 2017 krävdes i praktiken en årsinkomst under 32 000 kronor för att en låntagare över 50 år skulle få hel nedsättning av sitt årsbelopp¹⁵. Låntagare upp till 49 år fick hel nedsättning om deras beräknade årsinkomst var under 44 800 kronor.¹⁶

¹³ Årsbelopp per den 1 januari 2017, det årsbelopp som låntagaren debiteras enligt ordinarie betalningsplan.

¹⁴ Årsbelopp per den 31 december 2017, det årsbelopp som gäller efter eventuella ändringar, till exempel efter att låntagaren fått nedsättning.

¹⁵ Och förmögenhet under 2,75 prisbasbelopp (123 200 kronor för år 2017).

¹⁶ Årsbeloppet sätts ned till 0 kronor om 5 respektive 7 procent av inkomsten understiger 5 procent av prisbasbeloppet, 4 kap. 14 § fjärde stycket SsL (1999:1395)

Hur betalar de som får nedsättning?

För de äldre låntagarna ökar återbetalningsgraden när årsbeloppet sätts ned

Ett mått på hur återbetalningen av studielån fungerar är andelen som betalas in av det belopp som har debiterats. CSN har i tidigare utredningar funnit vissa faktorer som påverkar återbetalningen av studielån. En sådan faktor är ålder; återbetalningsgraden sjunker med stigande ålder.¹⁷ Detta är något som tydligt framkommer även här. Återbetalningsgraden är lägre bland de äldre låntagarna än bland samtliga låntagare, även efter att årsbeloppet har satts ned med hänsyn till låntagarnas inkomster.

Tabell. Andel inbetalt av debiterat belopp för låntagare med nedsättning med hänsyn till inkomst 2017.

	50 år eller äldre	Samtliga
Kvinnor	88,2 %	90,2 %
Män	86,2 %	89,6 %
Totalt	87,5 %	90,0 %

Kvinnor betalar generell in en något högre andel av sitt debiterade belopp¹⁸, så även i detta fall. CSN:s tidigare studier har också visat att det finns ett statistiskt samband mellan utbildningsnivå och sannolikheten att betala hela sitt årsbelopp.¹⁹ Låntagare med utbildning på eftergymnasial nivå har generellt högre återbetalningsgrad än låntagare vars högsta utbildningsnivå är grundskola eller gymnasium. Så är även fallet för de låntagare som beviljats nedsättning. Andelen inbetalt av debiterat är högre bland de låntagare som fått nedsättning och som har eftergymnasial utbildning, både bland låntagare över 50 år och bland samtliga. De äldre låntagarna har dock lägre återbetalningsgrad än genomsnittet bland samtliga låntagare, oavsett utbildningsnivå.

Den totala återbetalningsgraden för låntagare med annuitetslån, oavsett om de sökt nedsättning eller inte, var 92,0 procent under 2017. Bland alla låntagare som var minst 50 år var andelen 84,2 procent. Bland samtliga låntagare var andelen av det debiterade beloppet som betalas in under betalningsåret alltså lägre för dem som fått nedsättning, än bland samtliga låntagare generellt. Så var inte fallet för de äldre låntagarna, i denna grupp var återbetalningsgraden högre för dem som fått årsbeloppet nedsatt med hänsyn till inkomst.

¹⁷ CSN (2017), *Inbetalningar av studielån från låntagare bosatta utomlands*, s. 35

¹⁸ CSN (2017), *Inbetalningar av studielån från låntagare bosatta utomlands*, s. 34

¹⁹ CSN (2017), *Inbetalningar av studielån från låntagare bosatta utomlands*, s. 36

Nedsättning påverkar betalningen mer bland de äldre låntagarna

Återbetalningsgraden, hur mycket som betalas in i förhållande till det som debiteras, används ofta för att mäta hur återbetalningen av studielån fungerar. Det är dock ett mått som är känsligt för extremvärden. Gruppen låntagare som är 50 år eller äldre är förhållandevis liten och det är dessutom vanligt att enstaka personer får höga årsbelopp, vilket kan påverka resultatet när andelen inbetalt av debiterat belopp redovisas. För att komplettera bilden av hur återbetalningen fungerar redovisar vi därför också hur stor andel av låntagarna som har betalat hela sitt årsbelopp respektive hur stor andel som fått ett årsbelopp men som inte betalat något alls.

Bland de äldre låntagarna med nedsättning är det en lägre andel som betalat in hela årsbeloppet och en högre andel som inte betalat något alls, jämfört med genomsnittet för låntagare med nedsättning. När andelen som betalat hela årsbeloppet respektive inte betalat alls fördelas på åldersintervall syns dock att nedsättningen av årsbeloppet har en särskilt tydlig effekt på den äldsta åldersgruppen, de låntagare som var minst 60 år under 2017.

Tabell. Andel som betalat hela årsbeloppet respektive inte betalat alls under betalningsåret 2017, låntagare med nedsättning jämfört med samtliga låntagare²⁰

Åldersintervall	Betalat hela årsbeloppet		Inte betalat alls	
	Låntagare med nedsättning	Alla låntagare	Låntagare med nedsättning	Alla låntagare
Upp till 29 år	84 %	88 %	4 %	5 %
30-39 år	82 %	89 %	5 %	5 %
40-49 år	77 %	85 %	7 %	8 %
50-59 år	74 %	81 %	9 %	13 %
60 år och uppåt	73 %	56 %	6 %	39 %
Totalt	81 %	87 %	5 %	6 %

För de låntagare som var minst 60 år under 2017, var andelen som betalat in hela årsbeloppet avsevärt högre bland de som fått nedsättning i jämförelse med samtliga i åldersgruppen. Effekten av att få nedsättning syns ännu tydligare för denna grupp när man tittar på andelen som inte betalat något alls. Det var betydligt ovanligare att inte ha betalat något alls bland de som var minst 60 år och som hade fått nedsättning, jämfört med samtliga låntagare i samma åldersintervall.

²⁰ Exklusive låntagare med 0 kronor i årsbelopp för 2017.

Bland de låntagare som var minst 50 år och som fick sina årsbelopp för 2017 nedsatta med hänsyn till inkomst var det 34 procent som fick en eller flera påminnelseavgifter på grund av utebliven betalning under samma år. Bland samtliga låntagare med nedsättning var andelen som fick påminnelser 36 procent.

För låntagare bosatta i Sverige innebär CSN:s kravåtgärder att obetalda belopp överlämnas till Kronofogden. Bland de äldre låntagarna med nedsättning var det 11 procent som fick ett betalningskrav överfört till Kronofogden, under tidsperioden januari 2017-2018 april²¹. Detta kan jämföras med att 9 procent av samtliga låntagare med nedsättning som fick ett krav överfört till Kronofogden under samma tidsperiod. I hela låntagargruppen, oavsett om de hade nedsättning eller inte, var det 7 procent vars obetalda belopp överfördes till Kronofogden under samma tidsperiod. Av alla låntagare över 50 år var det 13 procent som fick kronofogdekrav.

Det är främst de allra äldsta låntagarna som har betalningsproblem, bland samtliga i gruppen som var minst 60 år fick 27 procent årsbeloppet överfört till Kronofogden under perioden januari 2017-2018 april. Av dem som fick årsbeloppet nedsatt var det istället endast 4 procent i samma åldersgrupp som fick ett kronofogdekrav.

Efterkontroll av inkomster

Nära hälften av dem som beviljas nedsättning får resterande slutliga årsbelopp att betala när efterkontrollen av inkomsten gjorts. Det var 48 procent av de låntagare som var över 50 år och som hade nedsättning med hänsyn till sin inkomst som fick ett resterande slutligt årsbelopp för år 2017. Bland samtliga låntagare som hade nedsättning var det 49 procent som fick resterande slutliga årsbelopp vid efterkontrollen för år 2017. Andelen som fick sina årsbelopp ändrade vid efterkontrollen var dock betydligt lägre bland de allra äldsta låntagarna, de som fyllde minst 60 år under 2017. I denna grupp var det 35 procent som fick resterande slutliga årsbelopp när inkomsten för år 2017 efterkontrollerades.

²¹ Om årsbeloppet 2017 är obetalt skickas det normalt till Kronofogden under detta tidsintervall.

Hur betalar de som ansökt men som inte får nedsättning?

De som fått avslag på sin ansökan om nedsättning med hänsyn till inkomst betalar en lägre andel av sitt årsbelopp än de som fått nedsättning. Det gäller både den äldre låntagargruppen och samtliga låntagare. Skillnaderna i andel inbetalt av debiterat belopp för de som fått respektive inte fått nedsättning är dock större för de låntagare som är 50 år eller äldre.

Tabell. Andel inbetalt av debiterat belopp för låntagare som fått avslag på ansökan om nedsättning med hänsyn till inkomst 2017.

	50 år eller äldre	Samtliga
Kvinnor	81,3 %	88,4 %
Män	85,0 %	87,1 %
Totalt	82,4 %	88,0 %

Män som fick avslag på ansökan om nedsättning hade högre återbetalningsgrad än kvinnor, bland de äldre låntagarna. Det är dock ingen stor skillnad och det rör sig om en ganska små grupper låntagare, för vilka ett fåtal extremvärden kan få stor inverkan på resultatet. Bland samtliga som fick avslag betalade kvinnor marginellt högre andel, 88,4 procent, jämfört med 87,1 procent bland männen.

Mindre vanligt att äldre betalar efter avslag

Efter avslag på ansökan om nedsättning är det mindre vanligt att de äldre låntagarna betalar in hela årsbeloppet, jämför med samtliga låntagare. Istället är det en högre andel bland de äldre låntagarna som inte betalar något alls efter att de fått avslag, jämfört med samtliga låntagare som fått avslag.

Tabell. Andel låntagare som fått avslag på ansökan om nedsättning och som betalat in hela årsbeloppet respektive inte betalat alls under betalningsåret 2017.

	Betalat hela		Inte betalat alls	
	50 år eller äldre	Samtliga	50 år eller äldre	Samtliga
Kvinnor	66 %	75 %	14 %	6 %
Män	69 %	74 %	9 %	7 %
Totalt	67 %	75 %	12 %	7 %

Bland de äldre låntagarna är det i högre utsträckning kvinnor som har problem med betalningen efter att ha fått avslag, sett till andelen som betalat in hela årsbeloppet respektive inte betalat något alls. Förhållandet är det omvända bland samtliga låntagare med avslag.

Högre andel äldre får påminnelser efter avslag

Låntagare som fått avslag på ansökan om nedsättning fick i högre grad påminnelseavgifter än låntagare som beviljats nedsättning. Detta gällde både bland låntagare som var över 50 år och bland samtliga låntagare med annuitetslån, men skillnaderna mellan grupperna som fått avslag respektive bifall var större för de låntagare som var 50 år eller äldre.

Under 2017 fick 42 procent av låntagarna som var 50 år eller äldre minst en påminnelseavgift efter att ha fått avslag på ansökan om nedsättning. Andelen som fick minst en påminnelse bland äldre som fick bifall på ansökan om nedsättning var 34 procent under 2017. Motsvarande andel bland samtliga låntagare var 40 procent, för låntagare med avslag, och 36 procent, för låntagare med bifall. De äldre låntagarna som fått avslag på ansökan om nedsättning får påminnelseavgifter i något högre grad än samtliga låntagare med avslag. För grupperna med bifall var förhållandet det omvända. Detta skulle kunna tyda på att beslutet om nedsättning har större inverkan på betalningen för de äldre låntagarna, än för samtliga låntagare generellt.

Kvinnor över 50 år får oftare kronofogdekrav efter avslag

Av de låntagare som var minst 50 år och fick avslag på ansökan om nedsättning 2017 var det 16 procent som fick minst ett betalningskrav överfört till Kronofogden under perioden januari 2017 till april 2018²². Andelen var högre bland kvinnor än bland män, 17 procent respektive 14 procent. Bland samtliga låntagare som fick avslag var det istället 12 procent vars årsbelopp överfördes till Kronofogden, 11 procent bland kvinnor och 13 procent bland män.

Endast ett fåtal får nedsättning med hänsyn till synnerliga skäl

Efter att ha fått avslag på sin ansökan om nedsättning med hänsyn till inkomst sökte 11 procent av de äldre låntagarna nedsättning med hänsyn till synnerliga skäl under 2017. Motsvarande andel bland samtliga låntagare med avslag var 5 procent. Enbart tre personer av dem som var minst 50 år och fick avslag med hänsyn till inkomst, fick sina årsbelopp nedsatta med hänsyn till synnerliga skäl under betalningsåret. Bland samtliga låntagare som fick avslag med hänsyn till inkomst var det nio personer som kunde styrka synnerliga skäl under år 2017.

²² Om årsbeloppet 2017 är obetalt skickas det normalt till Kronofogden under detta tidsintervall.

Slutsatser

Äldre får bättre betalningsförmåga när årsbeloppet sätts ned

Återbetalningsgraden är högre bland de låntagare som är minst 50 år och som fått nedsättning med hänsyn till inkomst, än bland samtliga låntagare i samma åldersgrupp. Bland samtliga låntagare med annuitetslån är andelen inbetalt av debiterat belopp istället lägre bland dem som fått årsbeloppet nedsatt.

Bland de äldre låntagarna med nedsättning är det en lägre andel som betalat in hela årsbeloppet och en högre andel som inte betalat något alls, jämfört med genomsnittet för låntagare med nedsättning. När andelen som betalat hela årsbeloppet respektive inte betalat alls fördelas på åldersintervall framgår dock att nedsättningen av årsbeloppet har en särskilt tydlig effekt på den äldsta åldersgruppen. Efter nedsättning är det betydligt större andel av de som är minst 60 år som betalar hela årsbeloppet och en betydligt lägre andel som inte betalar något alls.

Andelen äldre som får kronofogdekrav är lägre bland dem som fått nedsättning än bland samtliga i samma åldersgrupp. Detta är särskilt tydligt för låntagare som är minst 60 år. Bland samtliga låntagare med annuitetslån är istället andelen som fått kronofogdekrav något högre än genomsnittet bland dem som fått årsbeloppet nedsatt. Dessa faktorer tyder på att trygghetsregeln nedsättning har effekt för de äldre låntagarna. Betalningsförmågan förbättras inte bara på individnivå, utan syns även på gruppnivå.

Äldre låntagare har svårare att betala efter avslag

Efter avslag på ansökan om nedsättning är det mindre vanligt att låntagare som är 50 år eller äldre betalar in hela årsbeloppet, jämfört med samtliga låntagare. Istället är det en högre andel bland de äldre låntagarna som inte betalar något alls efter att de fått avslag, jämfört med samtliga låntagare som fått avslag.

Låntagare som fått avslag på ansökan om nedsättning får i högre grad påminnelseavgifter än låntagare som beviljats nedsättning. Detta gällde både bland låntagare som var över 50 år och bland samtliga låntagare med annuitetslån, men skillnaderna mellan grupperna som fått avslag respektive bifall är större för de låntagare som var 50 år eller äldre. Även detta tyder på att beslut om nedsättning har större inverkan på betalningen för de äldre låntagarna, än för samtliga låntagare generellt.

Att inte bli beviljad nedsättning verkar ha störst påverkan på betalningen för kvinnor i den äldre låntagargruppen. Bland de äldre låntagarna som får avslag har kvinnor bland annat lägre återbetalningsgrad och oftare kronofogdekrav, jämfört med män. Förhållandet är det omvända bland samtliga låntagare med avslag, och bland alla låntagare som är över 50 år.

Få som söker nedsättning men de flesta som söker beviljas

Det är förhållandevis låg andel låntagare som ansöker om nedsättning, både i gruppen samtliga låntagare och bland de som är 50 år eller äldre. Fyra av fem som söker nedsättning med hänsyn till sin inkomst får årsbeloppet nedsatt.

De äldre låntagarna som får nedsättning har ett betydligt högre årsbelopp vid årets början, jämfört med samtliga låntagare som får nedsättning. Skillnaderna i nedsättningsreglerna gör att de äldre låntagarna inte får nedsättning lika ofta som övriga låntagare inom samma årsbeloppsintervall. Detta framgår främst inom de lägre årsbeloppsintervallen.

Det är också en betydligt högre andel i gruppen samtliga låntagare som får sitt årsbelopp nedsatt hela vägen till 0 kronor, medan äldre låntagare oftare får delvis nedsättning och därmed har ett belopp kvar att betala även efter att de beviljats nedsättning. Detta speglar att rätten till nedsättning beräknas utifrån en högre andel av årsinkomsten för låntagarna som är minst 50 år, än för de låntagare som är yngre. Detta påverkar främst äldre låntagare med låga inkomster. Effekten av nedsättning är alltså särskilt tydlig för hur de äldre låntagarna betalar på sina årsbelopp, men de får inte beloppen sänkta i samma utsträckning som yngre låntagare.

Vi vet sedan tidigare att det finns ett samband mellan ålder och återbetalningsgrad, då stigande ålder ökar sannolikheten för misskötta betalningar. Även höga årsbelopp och att ha flera lån att betala har visat sig ha ett samband med hur återbetalningen sköts. Äldre har lägre återbetalningsgrad, de har oftare höga årsbelopp och flera lån. Trots nedsättning har äldre lägre återbetalningsgrad än övriga, men för denna grupp syns en tydlig förbättring till följd av nedsättningen.

Referenser

CSN (2017), *Inbetalningar av studielån från låntagare bosatta utomlands*, Dnr 2016-100-6731

CSN (2018), *Resterande slutliga årsbelopp – en genomlysning*, Dnr 2018-213-4582

CSN (2018), *Studiestödet 2017*, Dnr 2018-109-1427

SCB, *Sammanräknad förvärvsinkomst för boende i Sverige den 31/12 resp år (antal personer, medel- och medianinkomst samt totalsumma) efter region, kön, ålder och inkomstklass. År 1991 – 2017*,

URL:http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__HE__HE0110__HE0110A/SamForvInk2/table/tableViewLayout1/
(hämtat 20190823)

Vi gör studier möjligt.